

Jättegrytorna

Red. Anders Pers från Vinäs har i sin bok "Rull Mats" skildrat en ungdomsupplevelse från Ryssa, som vi här återger.

För inemot 40 år sedan var jag i Ryssa tullmjölkvarn i Sollerö socken och väntade på kvarntur. Det var en torr sommar alldeles som nu, och vattnet i Ryssån var så knappt att det var med möda kvarnstenarna kunde mala. Jag fördrev tiden med att se på småfisk i små vattensamlingar vid sidan av ett fall över en berghäll längre upp i ån. Så fick jag se ett runt hål liksom svarvat i berghällen; jag stack handen i det vattenfyllda hålet och fann det några tum djupt. Småningom fann jag flera, runda, fint utsvavade i berghällen. Det kunde ej vara tvivel om att det var jättegrytor, sådana jag läst i någon bok om. Stolt och glad kände jag mig över min upptäckt. Dessa naturmärkvärdigheter äro rätt så sällsynta även i den trakten.

Livet gav mig andra intressen än att söka efter naturmärkvärdigheter. Minnet av den varma sommardag, då jag fann jättegrytorna, steg likväl då och då upp i mitt inre. Så för omkring tio år sedan återsåg jag trakten. Närmast hälsade jag på min gamle lärare i folkskolan, Anders Suther, som då, pensionerad, bosatt sig i denna by, ett mellanting mellan bolby och fåbod. Vi gjorde sällskap till kvarnen för att söka upp min ungdoms jättegrytor. Men de funnos ej. Vattnet gick högre i ån, och en husbehovssåg var dessutom byggd i kanten av fallet. Voro grytorna överbyggda? Eller voro de under den nu större vattenfåran? Det kunde jag ej avgöra. Intet syntes av dem.

Det kom sedan för mig, om grytorna möjligen voro obefintliga? Om jag haft en livlig dröm, som jag byggt ett ljust minne på? Årtiondena i en människas liv förvanska minnesbilderna. En del suddas bort och försvinna, andra åter framträda tydligare och utsmyckas till högre skönhet av den kärlek, varmed de omfattas. Fullt säker kunde jag ej känna mig, att jag någonsin sett jättegrytorna i berghällen.

En dag i förra veckan gjorde jag en tur från min fäbod inne i Moraskogen till Gesunda och Gesundaberget. Vägen gick förbi fallet med mina drömda eller verkliga jättegrytor. På hemvägen gick jag av cykeln på bron ovan fallet för att leta. Forsen var så smal, att vattnet ej kunde dölja dem, om de funnos där. Två av mina barn voro med och invigdes i mina förhoppningar, vilkas uppfyllande eller grusande de alltså skulle dela. Vi hoppade på stenarna, som stucko upp ur vattnet, och kommo till hällen. Verkligen, finner jag icke en vattenfylld gryta, som jag sticker ned handen i! Den är slipad rund. Det är en av mina jättegrytor, liten visserligen, men ändå en av naturen utsvarvad gryta i berghällen. Jag hade ej drömt. Där funnos två till strax invid. Och litet längre inåt land tre intill varandra, större, men fyllda med fastkilad sten, så att djupet ej kunde ses. Möjligen finnas flera närmare stranden, men täckta av sågens vattenbyggnader.

Minnet av den soliga sommardagen i min hembygd för snart 40 år sedan var återupplivat. Om någon nu i den torra sommaren kommer i dessa trakter, t. ex. en grupp resande skolbarn eller studerande ungdom eller vem som helst naturintresserad, så kunna grytorna ses i flodbädden nedanför landsvägsbron i Ryssa.

6 juli 1915
Anders Pers